

MUSTAFA NUZULİ EFENDİ'DE ANADOLU AĞIZ ÖZELLİKLERİ

Turgut TOK *

ÖZET

Ağız araştırmalarında incelemeye esas olan metinler, sahada yapılan derleme çalışmalarıyla elde edilen sözlü ifadelerin yazıya aktarılmasıyla oluşur. Bu çalışmada, yazılı metinlerde görülen ağız özellikleri incelenecektir. Çalışmada Mustafa Nuzuli Efendi'ye ait Divan'da görülen ağız özellikleri ele alınacaktır. Nuzuli Divanı, Lazkiye (Denizli)'de doğan, Manisa Kula'ya yerleşen Halveti tarikatının şeyhi Mustafa Nuzuli tarafından 1119 (M. 1707/8) yılında tamamlanmıştır. Eserde günümüz Batı Anadolu ağızlarında görülen bazı ses ve ekil bilgisi özelliklerine rastlanmaktadır. Bu örnekler, günümüz kullanımları ile karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Ağızları, Mustafa Nuzuli Efendi, Divan, Denizli.

DIALECT FEATURES IN THE MUSTAFA NUZULI EFENDI'S DIVAN

ABSTRACT

The texts subject to dialect studies are formed through written recordings of oral narrations gathered from the collections in the field. In this study, dialect features in the written texts will be analyzed. In the study, dialect features in Mustafa Nuzuli Efendi's Divan are investigated. Nuzuli's Divan was completed in 1119 (A.D 1707/8) by Mustafa Nuzuli, the leader (Sheikh) of Halveti tariqa, who was born in Lazkiye (currently, Denizli) and settled in Kula of Manisa afterwards. In the Divan, some sound and form patterns found in Western Anatolian dialects were encountered. These patterns were compared with their present uses.

Keywords: Anatolian Dialects, Mustafa Nuzuli Efendi, Divan, Denizli.

Giriş

19. yüzyılın ilk yarısında Batılı, 20. yüzyılın ilk yarısında ise, Türk bilim insanları tarafından Anadolu ve Rumeli sahası ağız bölgeleri bilimsel ölçütlerde incelenmeye başlanmıştır. Bu bölgeleri inceleyen binlerce lisans, yüksek lisans ve doktora çalışması yapılmıştır. Birçok bölge projelendirilerek ağız özellikleri derlenmiştir. Bu çalışmalar, sahada sözlü olarak derlenen malzeme üzerinde yapılmıştır. Yazılı eserler edebi dille kaleme alındığı için ağız özelliklerine sık rastlanılmaz. Bu özelliğinden dolayı yazılı eserler çok az değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Nuzuli Divanı'nın Denizli ve Manisa yöresi ağız özelliklerinin bazılarını bünyesinde barındırdığını belirledik. Ayrıca Divan'da, eserin yazıldığı 18. yüzyıl Türkçesi'nde kullanımı terk edilmiş olan, Türk Dili'nin tarihi devirlerinde görülen ek, kök ve sözcükler yer almaktadır. Bu durumun ağız bölgesinde korunan özellikler olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu makalede eser, ağız özellikleri ve arkaik unsurlar bakımından değerlendirilmiştir.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Denizli – TÜRK YE, E-posta: ttok@pau.edu.tr.

Mustafa Nuz I Efendi'nin Hayatı

Mustafa Nuz I Efendi, iirlerinde mahlas olarak Nuz I adını kullandı ı için daha çok bu adla bilinmektedir. Hayatı ile ilgili çok detaylı olmamasına rağmen, eserlerindeki verilerden hareketle bugünkü Denizli ilinin eski yerleşimi olan ve Denizli'ye 3 km mesafedeki Lazkiye (Ladik)'de doğdu u anlaşılmaktadır. Ancak, doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Divanını 1707'de tamamladı ı bilgisinden yola çıkarak doğumunun 17. yüzyılın ikinci yarısında olabileceğini söylemek mümkündür.

Mustafa Nuz I Efendi'nin ilk eğitimini aileden aldığı görülmektedir. Eğitiminin kalan kısmını Antalya Elmalı'da tamamlamıştır. Elmalı'da Ümm Sinan'ın oğlu Süleyman Efendi'den dersler almıştır¹. M. Tatçı, "Mustafa Nuz I'nin Mazhar'ın dervisi olduğu Süleyman Hakir'nin ise Nuz I'nin yakın dostu ve üstadı olduğu" ifade etmektedir.² Manisa Kula'da bulunan Halveti dergâhında uzun yıllar bulunmuş ve H.1157 (M. 1774/5) yılında vefat etmiştir. Kula'da dergâhının yanına defnedilmiştir³.

Nuz I, Halveti tarikatının Yiti tabiri koluna bağlıdır. Nuz I'nin Halveti tarikatındaki silsilesi şöyle sıralanmaktadır:

1. eyh Mustafa el-Kulavi el-Lazkiyevi
2. eyh Abdullah el-Kulavi el-Lazkiyevi
3. eyh Es-Seyyid Hacı Musa
4. eyh Esedullahi'l-Veli el-Hamidi (Arslan Efendi)
5. eyh El-Hac Muhammed
6. eyh Muhammed el-Lazkiyevi (Zuhuri)
7. eyh Ömerü'l-Hamidi (Mazhari)
8. eyh Abdülvehhab Elmalı
9. eyh Semsüddin Ahmed Marmaravi
10. eyh Alaeddin Uşaklı
11. Taceddin el-Kayseri
12. Molla Piri'l-Erzincani
13. Seyyid Yahya İrvani

Hayatı ve eğitimi hakkında eserlerinden hareketle edindiğimiz bilgiler, bize Nuz I'nin Batı Anadolu ağız özelliklerinin hâkim olduğu ağız bölgesinde yaşadığını göstermektedir. Denizli, Elmalı ve Kula bölgeleri birbirinden farklı ağız özellikleri olan havzalar olmasına rağmen birçok ortak ağız özelliğini de bünyesinde barındırmaktadır.

¹ Kenan Erdoğan, Kulalı Mustafa Nuz I Divanı, Manisa 2004, s.19

² Mustafa Tatçı, "Elmalı'nın İrfan Ocakları, Bektaşilik ve Halvetilik Üzerine Bir Değerlendirme", Elmalı'nın Canları İrfan ve Sevgi Sempozyumu, Antalya 2008, s. 143

³ Abdulkadir Şamaz, Mustafa Nuzulî İlahiler Kasideler ve Na'atları Şerhleri, Tasavvuf Kültürü Vakfı Yayınları, Ankara 1991, s. III.

Nuz İ Divanı

Nuz İ Divanı hakkında çalı malar yapan K. Erdo an, Divan'ın biri matbu dört nüshasına ula tıklarını belirtmektedir.⁴ Bu çalı maya esas te kil eden nüsha, yeni bir nüshadır. Denizli'nin Acıpayam ilçesinde bulunmu tur. Aslı tarafımızda muhafaza edilmektedir. Yazma nüshanın ba ı ile sonu eksik ve kapaksızdır. Elimizdeki yazmanın sa lam olan 51 vara ı bulunmaktadır. Divan'da yazılı tarihi ile ilgili u ifadeler geçmektedir:

- t ri ü d-d v n (14b/11)
- tam m oldu çün d v nuñ u li
gel imdi t ri in o ey nuz İ (14b/12)
- sene 1119 (14b/13)
- temmedü'd-d v nü İ evvelü s-seyyidü - ey mu af efendi e n nuz İ el- ul v el-
la ıyev el-h im el- anef el- alvet ibnü s-seyyid mu af çeleb ibnü s-seyyidü -
ey ü l- c m s efend el-la ıyev ra metullahi aleyhüm el-mütemekkin f asaba-
i ula ve f ma alle-i c m -i ced d af anhüm el- f bi avnillahi'l-melikü l-k f
(14b)

Eserde geçen yukarıdaki ifadelerden hareketle, Divan'ın Lazkiye (Denizli)'de do an, Kula'ya yerle en Halveti tarikati eyhi Mustafa Nuz İ Efendi tarafından 1119 (M. 1707/8) yılında tamamlandı ı ortaya çıkmaktadır.

Elimizdeki nüsha istinsah nüshasıdır. Müstensih tarafından yazılan kayda göre, Divan'ın tamamlanmasından bir süre sonra 1143 yılının recep ayında (M. Ocak/ ubat 1731) istinsah edildi i görülmektedir:

- ad-va e l-fer min ta r r-i haz ed-div nü - er f f yevmü's- ül va t-i beynü s
(15a/1)- al t n ve f l-yevmü - min min ehr-i recebü l-mürecceb es-sene (15a/2)
eli in ve erba n ve mi ye ve elf min hicret (15a/3) min lehu el- izzü - eref (15a/4)
1143 (15a/5)

Divan'ın 15a/10-11'de yer alan a a ıdaki beyitlerden hareketle de Divan'ın tamamlanma tarihine ula abilmekteyiz. 15a/11'de yer alan "tekyem k-i p k" ibaresi ile ebced dü ürülmü tür.

(400 + 20 + 10 + 5 + 40 + 600 + 1 + 20 + 2 + 1 + 20 =1119)

- bende ol ıd ıla gel bu apuya
isterseñ r h-ı a a insil (15a/10)
- sit n-ı alvet dür bu ma al
oldı çün t r -i tekyem k-i p k (15a/11)⁵

Divan'ın Dil Özellikleri

Nuz İ Divanı, yazıldı ı dönemin dil özelliklerini ta ımaktadır. Dili, içerd i dini terimler di nda sadedir. Eski Anadolu Türkçesi ses ve ekil özellikleri bariz bir ekilde görülmektedir. Bu özelliklerin bazıları unlardır:

⁴ K. Erdo an, age, s. 27-30.

⁵ Turgut Tok, "Denizlili Bir Divan airi: Mustafa Nuzuli Efendi ve Divanının (Denizli nüshası) Ses- ekil Bilgisi Özellikleri", Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN Arma anı, PAÜ Yayınları, Denizli, 2013, s.1069-1077

❖ İlk hecedeki i-, -i-'ler korunmu tur.

- nice 23b/08
- dirler 04b/02
- giçelüm 07b/08
- yimem 08a/09
- irmek 16a/01
- yili 23b/11
- virüb 42a/12
- yirine 42b/07
- gice 47a/08
- iline 47a/12
- itmeyen 48a/12

❖ Zarf fiil eki olarak /-UbAn/ kullanılmaktadır.

- virüben 03a/07
- yalvaruban 15b/04
- ba mayuban 15b/05
- uruban 47b/04

❖ aret zamiri olarak Eski Anadolu Türkçesi biçimleri sıkça kullanılmı tır.

- ol 20a/03
- i bu 01b/01
- i bulardan 15b/02
- u 21b/01
- ol 27a/10
- bular 32a/12
- bularuñ 12b/15

❖ Belirsizlik zamiri "kimesne", bir yerde geçmektedir.

- kimesne 17a/14

❖ Soru zamiri olarak anı, açan, anda biçimleri Divan'da kullanılmı tır.

- anı 02a/04, 40a.06
- andadur 26a/13
- açan 13a/14, 18b/11

❖ Emir 2. tekil ahıs çekiminde /- II/ ekinin kullanıldı ı örnekler bulunmaktadır:

- añla ıl 12b/08
- digil 05a/05
- o ıl 05a/05

- ❖ Günümüz yazı dilinde pek kullanılmayan özellikle Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde rastlanılan bazı sözcük ve sözcük grupları Divan'da kullanılmıştır.
- içi ta ı "içi dı ı" 23b/10
- düzet- "düzelt-" 30a/12
- birle- " bir, tek kabul et-" 39b/07
- a - "yüksel-" 39a/01
- bay u ged "zengin ve fakir" 25a/01
- yavi "dü man" 25a/13
- amu "cehennem" 05b/01
- uçma "cennet" 18b/05
- oyla- "soylu göster-" 37a/07
- boyla- "sürekli olarak izle-" 38a/08
- oyla- "ziyafet ver-" 40b/04
- dirgür- "dirilt-" 38b/09
- irgür- "ula tır-, eri tir-" 25b/11, 12a/12, 29a/05, 18a/12, 17b/13
- dürü - "sebat et-" 18a/17
- öñdin "önce" 31a/12
- ub adek "sabaha kadar" 09a/15
- yegin "üstün" 09b/04
- söyün- "sön-" 11b/08
- ölmeden öñ öl- "ölmeden önce öl-" 06b/15
- itmezden öñ "etmezden önce" 07a/07

Divan'da A ız Özellikleri

❖ Nuz İ Divanı'nda görülen en önemli a ız özelliklerinden biri, geni zaman 1. tekil ahıs ekinin /-°n/ olarak kullanılmasıdır. Denizli ve yöresi a ızlarında bu özellik günümüzde halen kullanılmaktadır. Türkçe'de zamir kökenli ve iyelik kökenli iki tür ahıs eki vardır. Denizli ve yöresi a ızlarında da bu durum aynıdır. Yöre a ızlarında kullanılan ahıs ekleri a a ıda iki tabloda gösterilmiştir⁶:

Birinci Tip ahıs Ekleri	
ahıslar	Ekler
1. Tekil ahıs	/-°m/, /-°ñ/, /-°n/
2. Tekil ahıs	/-sln/
3. Tekil ahıs	-Ø
1. Ço ul ahıs	/-°z/
2. Ço ul ahıs	/-slñlz/, /-ñlz/
3. Ço ul ahıs	/-lAr/, /-l r/, /-l /

⁶ Turgut Tok, Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi A ızları, PAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Denizli, 2002.

kinci Tip ahıs Ekleri	
ahıslar	Ekler
1. Tekil ahıs	/-°m/, /-°ñ/, /-°n/
2. Tekil ahıs	/-ñ/
3. Tekil ahıs	-Ø
1. Ço ul ahıs	/- /, /-k/
2. Ço ul ahıs	/-ñlz/
3. Ço ul ahıs	/-l /, /-l r/, /-lAr/

Nuz I Divanı'nda geni zaman 1. tekil ahıs ekinin Denizli ve yöresi a ızlarında oldu u gibi kullanıldı ı örnek bulunmaktadır:

- a ların, ça ların, a ların "a larım, ça larım, da larım" 46b/11
- se erde al ub a ların ular gibi hem ça ların
derd.ile ba rum a ların a uñ elinden elinden (46b/11)

❖ Divan'da arkaik bazı özellikler ya amaktadır. Bunlardan biri de emir 1.tekil ahıs çekimidir. Örnekleri unlardır:

- aflet ic bını gider gözümden
cem lüñ ılayın seyr n mu af (16b/14)
- niçe ideyin abr idemem bu göñlüme cebr idemem
mevc urdu da a r idemem c ider m nend dery (17a/15)
- iy diri n'eyleyeyin n'ideyin
bulamadum cih nda bir y r-ı dı (34b/15)
- yolına c nımuz urb n ideyin
c n virüb c n alur anı bir ı (35a/01)
- be y renler n'eyleyeyin n'ideyin
yine elmaluyı özledi bu c n (42b/12)
- mevl m yol virürse yine gideyin
cennet-i al ya beñzer o mek n (42b/13)

Yukarıdaki dizelerde geçen ' ılayın "kılayım" 16b/14, niçe ideyin "nasıl edeyim" 17a/15, n'eyleyeyin n'ideyin "ne eyleyeyim ne edeyim" 34b/15, urb n ideyin "kurban edeyim" 35a/01, n'eyleyeyin n'ideyin "ne eyleyeyim ne edeyim" 42b/12, gideyin "gideyim" 42b/13, sözcükleri emir 1. tekil ahıs kullanımlarıdır.

❖ Anadolu a ızlarında görülen özelliklerden biri göçü medir. Nuz I Divanı'nda bir göçü me örne i bulunmaktadır:

- alub pes mür id-i k mil elini
örgeñüb Lile d r yolını (40a/11)

❖ “ne + yardımcı fiil” biçiminde oluşturulan birleşik fiillerde vezin gereği ve yerel söyleyiş özelliğinden kaynaklanan ünlü düşmeleri bulunmaktadır.

- n’oldı “ne oldu” 17a/01
- n’idem “ne edeyim” 17a/07
- n’ola “ne ola” 18a/06
- n’olduñ “ne oldun” 25a/12
- n’eylerem “ne eylerim” 39a/01
- n’eyleyeyin “ne eyleyeyim” 42b/12
- n’ideyin “ne edeyim” 42b/12

❖ Divan’da özellikle “yok” sözcüğü ünün “yo ” eklinde yazılması dikkat çekicidir. “yok” sözcüğü () harfleri ile yazılması gerekirken () harfleri ile de yazılmıştır. Bu durum yöre a ızlarının etkisi olarak değerlendirilebilir. İncelenen metinde örnekleri şunlardır:

- yo sa 02a/14
- yo ıdı 07b/10
- yo iken 27b/04
- yo 38b/12
- yo lu uñ 38b/13
- yo 02a/04
- yo lu dan 04a/12
- yo dur 13b/03
- yo la 26a/02
- yo dan 40b/07

Yine aynı ekilde “ak” sözcüğü ünün () eklinde yazılması gerekirken “a ” () eklinde yazıldığı görülmektedir.

- a u aradan 02b/08
- a u arasına 04b/08
- a u arada 31a/13
- yüzi a 17b/14
- a yüzleri 26b/05
- yüzi a dur 51b/06

❖ Anadolu A ızları, bünyesinde yazı dilinde sık kullanılmayan sözcükleri barındırır. Nuz I Divanı’nda, yazı dilinde kullanılmayan veya çok az kullanılan bazı sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcüklerden bazıları aşağıda verilmiştir. Özellikle Batı Anadolu a ızlarında rastladığımız sıt- fiili, Derleme Sözlü’ünde “sıtmak, sıtmag, sıdmak”⁷, ekileri ile ve “ödü patlamak, korkmak” anlamlarında verilmiştir. Sözcük, Denizli, Ankara, Karaman, Antalya illerinde tespit edilmiştir. Tarama Sözlü’ünde “sındurmak”⁸ ekli ile ve “kırmak, parçalamak, korkutmak, yıldırım” anlamlarında verilmektedir. Divan’da “patlamak, korkmak” anlamı ile kullanılmıştır.

⁷ Türkiye’de Halk A zından Derleme Sözlü ü, TDK Yayınları, Ankara, 1993, X. cilt, s. 3621

⁸ Yeni Tarama Sözlü ü, TDK Yayınları, Ankara, 1983, s. 186

- nuz I dir aceb ödün ı dı mı
a ı niçün ikr itmezsin sevdigüm (41a/01)

❖ Divan'da "çetük" sözcü ü "kedi yavrusu" anlamında kullanılmıştır. "çetük" sözcü ü Derleme Sözlü ünde "kedi yavrusu"⁹, Tarama Sözlü ünde "kedi"¹⁰ anlamında verilmiştir.

- bular gerçi a rlerdür velakin her biri arslan
ki olmaz kimseye ma I b çetük n'eyler ol arslanı (13b/06)

❖ Nuz I Divanı'nda "sormak"¹¹ sözcü ü "emmek" anlamında kullanılmıştır. "sormak" Derleme Sözlü ünde de "emmek" anlamında verilmiştir. Sözcük, Aydın, zmir, Manisa, Balıkesir, Çanakkale, Kocaeli, Tokat, Ordu, Van, Urfa, Sivas, Denizli, Afyon illerinde tespit edilmiştir. Tarama Sözlü ünde "sormak"¹² sözcü ü "emmek, emer gibi çekmek, sorumak, so urmak" anlamlarındadır.

- p r elinden b-ı ay t içenler olmazlar mem t
dost dilinden and-ı neb t oran gelsün bu meydana (10a/08)

❖ Nuz I Divanı'nda bir yerde "güncegiz" sözcü ü kullanılmıştır. "güncegiz" Derleme ve Tarama Sözlü ünde geçmemektedir. Divan'da geçen "günce iz" sözcü ü, "gün" ad köküne küçültme eki /+cegiz/ getirilerek oluştuğudur.

- on iki ay düny i için çalı ursun u b için
üç güncegiz mevl i için gel alvete gir alvete (10b/13)

❖ Eserde "söyünmek" fiili geçmektedir. "söyünmek" Derleme Sözlü ünde "sövünmek"¹³ ekinde, "sönmek", Tarama Sözlü ünde "sönmek, parlaklığı gitmek"¹⁴ anlamlarında verilmiştir. Metnimizde "sönmek" anlamındadır.

- a a dü en lini gör kim aceb letdedür
k h söyünür k h tutu ur k h ızar bu a ıla (11b/08)

❖ Divan'da "ayakda " sözcü ü geçmektedir. "ayakda " sözcü ü Derleme Sözlü ünde¹⁵ "e , zevce, yol arkada ı, yolda ", Tarama Sözlü ünde¹⁶ "i lerini el birli i ile yapanlardan her biri" anlamlarında verilmiştir. Metnimizde "arkada , yolda " anlamındadır.

- bu yolda bir aya da um ad hep avm u arda um
meded il derdime derm n in yet eyle iy süb n (42a/01)

⁹ Türkiye'de Halk A zından Derleme Sözlü ü, III. cilt, s. 1152

¹⁰ Yeni Tarama Sözlü ü, s. 53

¹¹ Türkiye'de Halk A zından Derleme Sözlü ü, X. cilt, s. 3665-3666

¹² Yeni Tarama Sözlü ü, s.190

¹³ Türkiye'de Halk A zından Derleme Sözlü ü, X. cilt, s. 3682

¹⁴ Yeni Tarama Sözlü ü, s.192

¹⁵ Türkiye'de Halk A zından Derleme Sözlü ü, I. cilt, s. 402

¹⁶ Yeni Tarama Sözlü ü, s.19

Sonuç

Türk Dili, yaklaşık bin yıl Arap harfleri ile yazılmıştır. Anadolu sahası Türk yazı dili de Arap kökenli Osmanlı Alfabesini kullanmıştır. Bu çalışmada esas aldığımız Nuz I Divanı, Osmanlı Alfabesi ile yazılmıştır. Osmanlı Alfabesi Türk Dili'nin fonetik özelliklerini bütün yönleriyle gösteren bir yazıdır. A ızlar, çoğunlukla ses olaylarının izlendiği dil sahasıdır. Osmanlı Alfabesi ile yazılmış metinler bu anlamda günümüze fazla bilgi bırakan metinlerdir. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı harfli metinlerde görülen a ızlara ait özellikler oldukça önem taşımaktadır.

Nuz I Divanı'nda Batı Anadolu A ızlarına ait bazı özelliklerin görünmesi, 18. yüzyıla ilişkin bazı fonolojik yapıların gelişimi ile ilgili bilgilere ulaşılmasına yardımcı olabilir. Divan'da kullanılan yazı dilinde çok tercih edilmeyen, a ızlarda yaygın bazı sözcüklerin varlığı da Türk Dili'nin imkânlar çerçevesinin çizilmesinde dikkat çekicidir.

KAYNAKLAR

- AKÇAY Ali Hsan, "Elmalı'dan Kula'ya Bir Mana Yolcusu Mustafa Nuzuli ve Sanatı", Elmalı'nın Canları: II. Rıfat ve Sevgi Sempozyumu, Antalya 2009.
- DEVELİ Hayati, Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşimleri ve Uyumlar, TDK Yayınları, Ankara 1995
- ERDOĞAN Kenan, "Manisalı Bir İrfan Mustafa Nuzuli Efendi ve Taziyetnamesi", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S: 13, Erzurum 1999, s. 203-215.
- ERDOĞAN Kenan, Kulalı Mustafa Nuz I Divanı, Manisa 2004.
- GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, Eski Anadolu Türkçesi, Ankara 2004.
- ÖZKAN Mustafa, Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi, İstanbul 2000.
- MAZ Abdulkadir, Mustafa Nuzuli İlahiler Kasideler ve Na'atı Şerifler, Tasavvuf Kültürü Vakfı Yayınları, Ankara 1991.
- TATCI Mustafa, "Elmalı'nın İrfan Ocakları, Bektaşilik ve Halvetilik Üzerine Bir Değerlendirme", Elmalı'nın Canları İrfan ve Sevgi Sempozyumu, Antalya 2008.
- TOK Turgut, "Denizlili Bir Divan İrfanı: Mustafa Nuzuli Efendi ve Divanının (Denizli nüshası) Ses-Şekil Bilgisi Özellikleri", Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN Armağanı, PAÜ Yayınları, Denizli 2013, s.1069-1077.
- _____, Denizlili Güney ve Güneybatı Bölgesi A ızları, PAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Denizli 2002.
- Türkiye'de Halk A ızından Derleme Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara 1993.
- Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yayınları, Ankara 1983.